

УДК 811.161.2'42'28:271.4(477)-722.52

DOI <https://doi.org/10.24919/2518-1602.2025.10.3>

ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКА ЯК ВИРАЗНИК ІДЮСТИЛЮ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

УЛЯНА ГАЛІВ,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) uliana_mishchuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8511-1484>

Research ID: 8895-2023

ЛЕСЯ ЛЕГКА,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) lesya.lehka@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5462-3746>

Research ID: 0837-2022

У статті простежено особливості вживання діалектної лексики у «Пастирських посланнях» Андрея Шептицького. Проаналізовано фонетичні, лексичні, морфологічні та синтаксичні діалектизми. З'ясовано, що найбільш продуктивними у текстах послань є дієслова та іменники. Виокремлено найбільш уживані тематичні групи. Виявлено, що ідіостиль автора вирізняє активне вживання полонізмів та галицьких говіркових лексем. Простежено експресивну функцію діалектних одиниць на рівні синтаксису. Доведено, що багата бойківська та гуцульська лексика, нестандартні граматичні форми та фонетичне оформлення творять неповторну мовну картину світу.

Ключові слова: діалектизм, дискурс, мовна особистість автора, мовна картина світу.

DIALECTICAL VOCABULARY AS AN EXPRESSION OF METROPOLITAN ANDREW SHEPTYTSKY'S IDIOSTYLE

ULYANA HALIV,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Ukrainian language Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Drohobych, Ukraine) uliana_mishchuk@ukr.net

LESYA LEHKA,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Ukrainian language Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Drohobych, Ukraine) lesya.lehka@gmail.com

The article explores the specifics of Andrey Sheptytsky's narratological discourse based on the author's "Pastoral Epistles" through the prism of dialect vocabulary. In particular, the semantic and structural features of dialectisms are traced.

The purpose of the study. *The purpose of the article is to explore the specifics of Andrey Sheptytsky's narratological discourse based on the author's "Pastoral Epistles" through the prism of dialect vocabulary.*

Research task.

1. To record the dialectisms in the analyzed texts.
2. To trace the semantic and structural features of dialectisms.
3. To classify the dialect words present in the texts by meaning and linguistic affiliation.

4. To investigate the purpose for which the author uses dialect vocabulary, its functions and semantics.

5. To analyze the expressive function of dialect units.

Conclusions. Dialect words recorded in the works of A. Sheptytsky, registered in dialect dictionaries, representing Boyko and Hutsul dialects, are identified.

Dialectal lexemes, as we can see from the pages of the epistles, help convey the flavor of the Galician and Hutsul lands, the mentality of the people, and recreate the life of the people at that time through the eyes of the clergy.

Phonetic, lexical, morphological and syntactic dialectisms were analyzed. It was found that the most productive in the texts of the messages are verbs and nouns. The most used thematic groups were identified, namely: to denote people; process, action; to denote things, household items; celestial bodies, etc.

It was found that the author's idiosyncrasy is characterized by the active use of polonisms and Galician colloquial lexemes. The expressive function of dialect units at the level of syntax was traced. Attention was paid to the structure of simple and complex sentences, in particular the use of prepositional and conjunctive constructions, and interjections. The expressive and semantic nuances of the texts of messages with lexical repetitions, which not only enhance the dynamism of speech, but also serve as a means of concrete sensory perception of the text, are analyzed.

It is proven that each sermon is distinguished by its originality of sound, peculiar architectonics, composition and selection of stylistic means. Andrew Sheptytsky's work are deep metaphorical, the author explains important truths of life simply and clearly, taking care of the language and style of the word.

It is proven that the rich Boyko and Hutsul vocabulary, non-standard grammatical forms and phonetic design create a unique linguistic picture of the world.

Prospects for further research. In the future, we plan to trace the dialectal basis of phraseology in the works of A. Sheptytsky and analyze in detail the stylistic richness of the author's religious discourse.

Key words: dialectism, discourse, linguistic personality of the author, linguistic picture of the world.

Постановка проблеми. Митрополит Андрей Шептицький (світське ім'я – Роман Марія Александр Шептицький) – найбільш знакова постать XIX–XX ст. не тільки для Галичини, а й усієї України. Саме він своїм ревним служінням формував пастирське, культурне, інтелектуальне, націєтворче обличчя українського народу. Будучи очільником української Греко-католицької церкви (впродовж 44 років), пережив сім державних режимів, трагедію двох світових воєн. Та, попри все, дбав про піднесення моралі й духовності народу, про творення релігійного, національного середовища, в якому може реалізувати себе кожна творчо обдарована особистість. «Від виховної сили Церкви, – писав Митрополит Андрей, – в якому краю чи народі, від напруженості виховної праці духовенства над молоддю та в проповіданні Євангелія і поясненні християнських чеснот у великій мірі залежить могутність батьківщини». Духовний будівничий української нації, український Мойсей, апостол єдності, громадський і політичний діяч, благодійник, Патріарх УГКЦ, один із найвизначніших діячів української історії та культури, Андрей Шептицький найвищу мету свого життя вбачав у постанні державності. Відкидаючи масові суспільні стереотипи, базовані на zdeформованій релігійній свідомості, Митрополит піклувався про творення українського моноліту, про добробут Рідної Хати (України).

З іменем Митрополита Шептицького пов'язане мистецтво гомілетики, проповідування Словом. На жаль, його філософсько-богословські, аскетичні твори, дослідження з історії церкви мало відомі широкому загалові, оскільки довгий час не друкувалися. Окрему нішу у творчій спадщині автора займають «Пастирські послання» – своєрідний епістолярій, звернення до духовенства і вірних, монаших чинів, декрети, статті, доповіді тощо. У кожній праці автор апелює до християнського, морального життя, хоч і не оминає культурних, соціально-політичних питань.

З погляду лінгвістики, а саме діалектної наратології, релігійний дискурс Андрея Шептицького досі майже не розглядався, що й становить актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз досліджень. Мовні особливості текстів А. Шептицького досліджували С. Гірняк (Гірняк, 2014), І. Нуцковська (Нуцковська, 2023), У. Добосевич (Добосевич, 2016) та ін. Їхні

розвідки присвячені здебільшого питанню функціонування літературної лексики (сакрального звучання) у творах автора. Приміром, С. Гірняк, аналізуючи мовні та стильові особливості пастирських послань Митрополита Шептицького, акцентує на понятті *соціолект*, або *соціальний діалект*. У своєму дослідженні мовознавець в основному зосередила увагу на лексичних та граматичних особливостях авторської мови, які віддзеркалюють тогочасну мовну ситуацію.

І. Нуцковська аналізує структурно-семантичні групи іменників, прикметників, дієприслівників, прислівників, дієслів. Побіжно звертає увагу на лексичні діалектизми, які, на думку дослідниці, можна трактувати як «провінціоналізми», тобто стилістично нейтральні слова, які побутували в Галичині на початку ХХ століття.

Предметом уваги У. Галів (Галів, 2022, Галів, 2023), Л. Легкої (Легка, 2022), Г. Ступницької (Ступницька, 2023) є концептосфера релігійного дискурсу А. Шептицького. Зокрема, у полі зору дослідників – концепти *любов*, *гріх*.

Сьогодні відсутні розвідки про особливості мови «Пастирських послань» А. Шептицького, які би порушували питання територіальних діалектів, що й спричинило актуальність нашої розвідки.

Мета статті – дослідити специфіку наратологічного дискурсу Андрея Шептицького на основі «Пастирських послань» автора крізь призму діалектної лексики.

Відповідно до сформульованої мети визначено такі завдання :

1. Зафіксувати в аналізованих текстах послань діалектизми.
2. Простежити семантичні та структурні особливості діалектизмів.
3. Скласти класифікувати наявні у текстах діалектні слова за значенням та частиномовною приналежністю.
4. Дослідити, з якою метою автор використовує діалектну лексику, її функції і семантику.
5. Проаналізувати експресивну функцію діалектних одиниць.

Матеріалом дослідження послуговували видання: Шептицький А. (2007). Пастирські послання 1899–1914 рр. Т. I. Львів : «АРТОС», 1014 с.; Шептицький А. (2013). Пастирські послання 1905–1944 рр. Т. IV. Львів : «АРТОС», 1192 с. Надалі цитуватимемо за цими джерелами, вказуючи в дужках том і сторінку.

Виклад основного матеріалу. Наратологічне прочитання «Пастирських послань» Андрея Шептицького дозволяє нам зробити висновки про велич постаті автора, устами якого промовляв Дух Божий. Людина виняткового розуму і працелюбності, жертвовної любові і святості, Митрополит зумів стати «усім для всіх». Саме йому вдалося перетворити універсум буття у внутрішній світ конкретної особи, часом однієї загубленої з численного стада.

Мова наратологічного дискурсу Андрея Шептицького вирізняється лексичним багатством (літературні та діалектні одиниці, церковнослов'янізми тощо), своєрідними граматичними формами та різними за будовою синтаксичними конструкціями. Особливого колориту окремим текстам послань надає діалектне мовлення.

Діалектні слова, зафіксовані у творах А. Шептицького, зареєстровані в діалектних словниках, які репрезентують бойківські та гуцульські говори.

Діалектні лексеми допомагають передати колорит галицького та гуцульського краю, ментальність народу, відтворити тогочасне життя народу очима духовенства.

Серед діалектних одиниць у «Пастирських посланнях» за сукупністю мовних ознак було виокремлено такі групи: фонетичні діалектизми; лексичні; морфологічні; синтаксичні.

З них найбільш продуктивною діалектичною одиницею є дві перші групи. Це свідчить про те, що використання цих типів діалектної лексики слугує засобом передачі живої народної мови, мови простого люду.

І. Природний колорит людського спілкування передають фонетичні діалектизми. Наведемо найтипівіші приклади:

1. Перехід наголошеного і ненаголошеного [a] в [e] після м'яких і пом'якшених приголосних: *оби́цев, щастє, життє, засліпленнє* («*Це страшно глибоке питання, мої милі браття! І довге-довге розважання, на ціле життє!*») (I, с. 109));

2. Збереження історичної м'якості шиплячих: *чєсом, чїсав, чїстота, чїсник, Чїстилице, шїнувати*;

3. Заміна м'яких [д'], [т'] напівм'якими [г'], [к']: *негіля, шонегілі, гіти, гіло* («*І цих, що у супружестві мирно тай прикладне жіють, тіти свої віховуют по-хрістенціки...*») (I, с. 73); *І цих, що до церьковишонегілі і свєтаходют...*») (I, с. 73)).

4. Ствердіння кінцевих приголосних основи: *місіц, хтос*;

5. Уживання протетичного звука **в**: «...з-поза *вобразів повігонювати науків, прусів тай стоног*» (I, с. 91);

6. Повний перехід лабіалізованого звука [о] в [а]: *жадний (жодний), повтарають, врас-тати, Христос Раждаєся*.

II. За частиномовною приналежністю серед зібраного матеріалу виокремлено іменники, прикметники, дієслова, займенники, прислівники, прийменники, частки. Найбільш продуктивною у текстах послань є група дієслів та іменників.

Так, серед найчастотніших дієслів виокремлюємо лексеми:

– на позначення процесу дії: *стеречи, спостеречи, кушати (куштувати), запрашати, опреділяти, вікинути, відурювати, пролляв, влучилибисьмо* (умовний спосіб): «У II часті влучилибисьмо поняття Божої присутності...» (IV, с. 334); «На поодиноких родах чудес легко це спостеречи» (IV, с. 700);

– на позначення початку / кінця дії: *зачати, скінчили, вицофатися, спіchnути*: «Заки зачнемо споживати, цілим серцем подякуймо за ту безконечну премудрість і доброту Божу, що нам усе дає» (IV, с. 335); «але і ми університетські студія скінчили» (IV, с. 49);

– на позначення повторюваності дії: *повтарають; цофати*;

– на позначення руху, поступу: *ділає, процвітає, ідеся* (ідеться): «...Бог у тім сотворінню безнастанно ділає» (IV, с. 334);

– на позначення зорового сприйняття: *виджу, видитси, звиджувати*: «...щоб у світлому облаці, з котрого голос завсіди виходить, видіти образ Святого Духа» (IV, с. 718);

– на позначення стану: *очеститиси, візнаватиси*.

Серед іменників виокремлюємо такі найбільш уживані тематичні групи:

– на позначення людей: *нарід* (народ), *бесідник* (промовець), *видець* (глядач), *газда* (господар), *газдия* (господиня) та ін.;

– на позначення процесу, дії: *борба* (боротьба), *биятика* (бійка), *доптанне* (топання), *візиченне* (позика);

– на позначення людського стану: *замішанне, суєвір'є, зажда, здоровле*;

– на позначення речей, предметів побуту: *куфер* (скриня), *олуфко* (олівець),

– на позначення небесних світил: *місець* (місяц), *звізда* («Ідучи за звіздою, мудреці прийшли поклонитися новонародженому Цареві» (IV, с. 627); «Вифлеємська звізда веде їх у покаання» (IV, с. 627);

– на позначення днів тижня, назви місяців: *негіля, цвітень* (квітень);

– на позначення господарських будівель та їх частин: *шопа* (сарай);

– на позначення рослин: *хопта* (бур'ян), *чісник* (часник);

Ідіостиль автора помітно вирізняє:

– активне використання полонізмів як істотних ознак галицького варіанту української літературної мови: *жадна, потрафити, послушенство, згоршенє, становиско, забракне, зложена, каптур* та інші: «Монахом не перестаю бути! І монашого каптура, цього великого символу професії, яка є цілою моєю славою та щастєм, не скидаю» (I, с. 20); «Тож коли хто цього не потрафить, нехай спробує іншого способу...» (I, с. 109);

– використання галицьких говіркових лексем: *здоровле, насінне, життє, питанне, довір'є, розважанне, хосен, застати, помочи, зачав, завсіди, прецінь, кілько, хорий* та ін.: «Мусите мати до нас, священників, довір'є, бо ми, прецінь, о Ваше добро дбаємо» (I, с. 7); «Вже від самого початку святої Церкви праця священників була завсіди дуже важка» (I, с. 19).

«Полонізми, – як стверджує І. Нуцковська, – у текстах послань не були явищем відокремленим. У цьому періоді вони були однією з істотних ознак західноукраїнського варіанту літературної мови. Треба зазначити, що помітний вплив на формування мовної свідомості Шептицького мало середовище, у якому він виховувався (у рідному домі розмовляв польською, французькою мовами, закінчив польську гімназію)» (Нуцковська, 2003, с. 298).

III. У посланнях Андрея Шептицького знаходимо також чимало морфологічних особливостей галицької мови початку ХХ ст., а саме:

– зворотна частка **ся** зберігає давню рухомість і пишеться окремо: «Ей ні! Крутить вона ся коло сонця, а так рівенько, якби якийсь годинник» (IV, с. 265);

- вживання давніх займенників **сю, сей, ся**: «*І сей голос Божої ласки, що до церкви кличе, кличе так, як би на гостину до Господа Бога*» (I, с. 150);
- вживання особових займенників **она, его, него** (виразна галицька форма із протетичним звуком -н): «*є у него, що дати убогому, і діти ліпше зможе виховати*» (I, с. 7); «*...бо за лінивством ввійде в его душу всяка гніль і всяка нечистота моральна*» (I, с. 7); «*при таких людях і худобині ліпше і она більше працює*» (I, с. 7);
- використання флексії **-и** в родовому, давальному та місцевому відмінках іменників жіночого роду III відміни та чоловічого роду II відміни: «*... не раз брат братови стане ворогом*» (I, с. 9); «*...не буде на стілько заохоти до совісної і чесної праці до взаємної помочи*» (I, с. 9); «*А се говорю до Вас, що шукаєте сили економічної без моральности, без Закону Божого*» (I, с. 8);
- вживання діалектної форми кількісних числівників **оден, п'ятнайцять, дваццять**: «*Місто п'ятнайцяти днів вистарчать три такі ювілейні обходи*» (I, с. 234); «*Оден обхід стає за п'ять днів посічень, поодинокі відбутих, то є за дваццять посічень*» (I, с. 235);
- написання орфограми **-о** в коренях слів **богач, богата, богатство** та орфограми **-а** у корені слів **дорабляти, повтаряю**: «*Лиш та суспільність богата і сильна, в котрій всі або майже всі відповідно до свого положення суть заможні*» (I, с. 8); «*Пам'ятайте, що лишень тримаючися з нами, Вашими вітцями духовними, зможете по Божому жити та по Божому дораблятися маєтку*» (I, с. 7); «*І я за Христом повтаряю: «Працюйте, браття мої милі, дбайте про добра туземні, цінить їх собі і приробляйте!»*» (I, с. 9);
- вживання архаїчної частки **хотяй** замість хоч: «*Хотяй би Ви всі, милі браття, були богачами, коли не будете добрими християнами, багатства Ваші не будуть тривалі...*» (I, с. 9);
- написання орфограми **д** замість **н** у займеннику кожний: «*Як будемо разом триматися, то в кождім ділі будемо сильніші*» (I, с. 7);
- вживання прийменника **о** замість **про**, що засвідчує виразний вплив польської граматики: «*старатися о маєток*», «*дбаєте о Ваше добро*» (I, с. 6);
- утворення ступенів порівняння прикметників за старослов'янською традицією: **висше, убожший, здоровша, особливіша, дорозший, Найдорозший, ближші**: «*Праведні і добрі християни мені дорозші, бо Богу миліші, а мені ближші*» (I, с. 146); «*...працею і оцадністю люди дійшли до того, що селянин, навіть убожший, має всюди красну хату...*» (I, с. 7);
- вживання діалектних інфінітивних та прислівникових форм на **-ти, -чи**: **зберегчи, помочи, вночи**: «*Кілько то разів священник мусить їздити до хорих, чи вдень чи вночи*» (I, с. 157);
- у дієслівних формах теперішнього часу 3-ї особи однини та множини переважає кінцевий твердий [т]: **важит, велит, ходит, жіют, заохочуют, тримают**;
- часто вживаються слова із церковнослов'янськими афіксами: **крещеніє, прогрішеніє, спасеніє**: «*Даруй їм оставленне прогрішеній, покрий їх могутим Твоїм покровом...*» (I, с. 160);
- неодноразово використовується дієслівна форма **єсть**: «*Відпуст совершенний єсть через те великою ласкою Божою, бо єсть прощенем всеї тої кари, котра би чоловіка чекала в чистилищі*» (I, с. 227).

У I томі «Пастирських послань» віднаходимо документи, написані гуцульським діалектом, що вражає багатством лексики та граматичних форм:

«Так ше й мусю осібно тих з Вас пофалити, шо у цілім своїм життю твердо тримаютси святої віри і Божий Закон, ек лиш можут, сповнеют. І цих, що у супружестві мирно тай прикладне жіют, тіти свої віховуют по-христенцики тай сокоте вид усякого згрішення» (I, с. 73).

Майже в кожному творі майстерно вибудована опозиція сакральне / світське. Проте в більшості випадків вона є нерелевантною, швидше обопільною, взаємозумовленою і взаємодоповнювальною.

Слід вказати, що дискурс автора творився за несприятливих соціокультурних умов, серед яких – Світова війна, радянська дійсність, що висували свої «мірила» моралі. Тому з уст наратора так наполегливо звучать настанови, які стосуються збереження віри, християнських чеснот.

Кожна проповідь відзначається оригінальністю звучання, своєрідною архітектонікою, композицією і добром стилістичних засобів. Глибоко метафоричною, зокрема, є праця Андрея Шептицького «Божа сійба» (1913 р.), де християнська душа порівнюється з ріллею, «засіяною Христовою рукою» (IV, с. 341), а сім святих Тайн – із сімома святими криницями. Важливі життєві істини автор пояснює просто і дохідливо, дбаючи про мовностильове оформлення, образу канву твору: «*Чи ти, мій Брате, моя Сестро, будеш богатим чи жебраком – важне*

то для тебе питання. Сто раз важніше єще питання на ту ниву душі й серця, з якої маєш зібрати плоди на цілу вічність» (IV, с. 342).

IV. Експресивна функція діалектних одиниць, мабуть, найбільше репрезентована у синтаксисі.

Варто зауважити, що прості і складні речення пастирських послань структурно не відрізняються від еквівалентів речень, які відповідають літературній нормі. Проте їхньою особливістю є:

1. Уживання конструкцій з прийменником **о** у знахідному відмінку: *дбати о свою душу; о собі забути, о ціле життя* («А якби ти бодай троха дбав о свою душу, якби ти бодай троха боявся Божої кари...» (IV, с. 395); «У справі, де йде о ціле життя, передусім треба, щоб і родичі, й діти Бога небесного радилися на молитві...» (IV, с. 394);

2. Уживання конструкцій з прийменником **по** (у значенні після): *по трьох літах, по воскресенію* («Коли по трьох літах праці над людьми Ісус помер, а по воскресенію Своїм вознісся на небо, то Своєю святу науку і цілу владсть, Яку від Отця Свого небесного мав, лишив людям, щоби через людей спасти людей» (I, с. 153);

3. Уживання вставних слів: «Ба, але тут сусідній загін уже хиба не до того самого тазди належить» (IV, с. 395); «Як уже коли потреба і невісті їхати за границю на зарібки, як того хоче, нехай же – сохрани, Боже – не їде сама...» (IV, с. 392); «Сумна, прикра доля сирітки, але, відай, сто разів прикріша доля дитини, якої недобра мати не вміла або не хотіла на добре навести» (IV, с. 391); «Наприклад, перша річ, що бим переглянув бібліотеку свою...» (IV, с. 323); «Впрочім, та притча може мати й інше значення» (IV, с. 290).

4. Уживання порівняльного сполучника **яко** (замість як): «Яко вірні сини Матері нашої, святої Церкви Католицької, є ми, отже, обов'язані точно придержувати тих декретів» (IV, с. 45);

5. Уживання протиставного сполучника **но** замість **але**: «Для того я не лиш не бороню Вам старатися о маєток, но до того хочу додати і се, що Ви ще замало дбаєте а Ваше добро...» (IV, с. 6).

З'ясувальні підрядні речення в непоодиноких випадках приєднуються до головного часткою **ци**: «Єк добрий вівчер скрізь шукає віуці, що пропала, і питає, тай накликає, тай надслушає, ци уна де ни обізвеси, так і я скрізь по Ваших горах шукав, тай кликав, і глипів за грішниками» (I, с. 73). «Такі архаїчні конструкції, – вважає І. Матвіяс, – в західноукраїнському варіанті літературної мови вважались нормативними, але сучасною літературною мовою не сприйнялися» (Матвіяс, 2007, с. 43).

Підрядні означальні речення часто приєднуються за допомогою сполучника **коби**, який є виразним репрезентантом бойківського діалекту: «Не розуміючи добра інших та дбаючи тільки про себе, такий чоловік думає часто, що найважливіша річ – коби йому було добре, – байдуже, чи шкодить це кому, чи ні!» (I, с. 132).

Підрядні речення часу в окремих випадках виступають зі сполучниками **закі, нім**. Зокрема, гіпотактичний сполучник **нім** є діалектним варіантом (гуцульський говір) сполучників **перед тим як, поки**, що використовується в сучасній літературній мові: «Єще до церкви час, то, нім задзвонять, поговоримо собі і децю Вам витолкую і розповім» (I, с. 147).

Головна частина означальних складнопідрядних речень (рідше – обставинних мети) в непоодиноких випадках підсилена часткою **най**: «Най дасть нашій Церкві мужів, повних Святого Духа, Духа премудрости і Духа розуму, котрі би неутомним науковим трудом присвічували, показували дорогу праці будучим поколінням на цілі століття»; «Найзішли нам ангелів милосердя, котрі би уміли отирати всяку слезу з очей тих, що терплять...» (IV, с. 74);

Експресивно-сміслові відтінки послань передають синтаксичні структури з лексичними повторами, які не тільки підсилюють динамічність мовлення, а й виступають засобом конкретно-чуттєвого сприйняття тексту:

«Тим послужить, тамтим дасть лиш нагороду. Ті будуть судити, тамті будуть суджені» (IV, с. 330); «Однак Господь Бог о стілько помагає, о скількомі зробили» (IV, с. 331); «Кождий християнин, кожда дитина знає, що друга Особа Божя, Божий Син, із неба прийшов на землю й умер на хресті для нашого спасення» (IV, с. 376); «Прегарний це образ світла Христової віри. Прегарний образ покликання. Прегарний образ обов'язків» (IV, с. 627).

Часто такі повтори формують цілий мінідискурс, де низку спонукальних речень доповнюють питальні речення, що містять риторичний відтінок:

«Най піде раз до курної хатинки, де живуть убогі; най подивиться на тверде ложе, на котрім сплять; най відітхне придушеним воздухом, котрим віддыхають; най діткнесь тих

чорних і пошуканих рук від твердої праці людей, що єму суть братьми; най скуштує кусник сухого хліба, котрий є їх поживою; най запитає, кільки на день заробляють, з чого живуть? Яка їх праця? Які розривки, Які приємності?» (I, с. 168).

Як бачимо, південно-західний говір, який виразно постає на сторінках пастирських послань, є яскравим репрезентантом архаїчних і сучасних синтаксичних структур.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, Митрополит Андрей, попри свій високий духовний сан, не боявся діалогу зі світом, радо приймав його виклики, дбав про вселюдську і національну культуру, плекав єдність національних і духовних почуттів. Щоб бути ближчим до народу, вдало використовував слова місцевого бойківського, а також гуцульського діалекту. Ми простежили діалектний вплив на всіх рівнях мовної системи. Як правило, це лексичні, фонетичні, морфологічні, синтаксичні діалектизми. Проаналізували експресивну функцію діалектних одиниць на рівні синтаксису. Звернули увагу на структуру простих та складних речень, зокрема використання прийменникових та сполучникових конструкцій, а також вигуків. Виявили експресивні та семантичні нюанси текстів послань із лексичними повторами, які не лише посилюють динамізм мовлення, а й служать засобом конкретного чуттєвого сприйняття тексту. Довели, що багата бойківська та гуцульська лексика, нестандартні граматичні форми та фонетичне оформлення створюють унікальну мовну картину світу.

Використання діалектизмів у релігійному дискурсі А. Шептицького посилює художньо-емоційний вплив на читачів, дає змогу пізнати мовну особистість автора та мовно-культурну картину світу загалом.

У середовищі духовенства та культурного українства «Пастирські послання» Митрополита Андрея Шептицького стали знаковою працею, яка відкрила нові шляхи для розуміння людини та її призначення у світі. *Сакральне і світське* – це дві віхи, що тісно переплітаються, взаємодоповнюють одна одну і творять істинне обличчя християнина.

Перспективи наступних досліджень. Надалі плануємо простежити діалектну основу фразеології у творах Андрея Шептицького та детально проаналізувати стилістичне багатство релігійного дискурсу автора.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Шептицький, А. (2007). *Пастирські послання 1899–1914 рр.* Т. I. Львів : «АРТОС».
Шептицький, А. (2013). *Пастирські послання 1905–1944 рр.* Т. IV. Львів : «АРТОС».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Галів, У., Легка, Л. (2022). Концепт любов у творчості Андрея Шептицького: лінгвістичні та сакральні виміри. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 53. Т. 1, 181–186.
Галів, У., Ступницька, Г. (2023). Концепт гріх у «Пастирських посланнях» Андрея Шептицького. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 63. Т. 1, 170–176.
Гірняк, С. П. (2014). Мовні особливості пастирських послань і морально-пасторальних праць Митрополита Андрея Шептицького. *Вісник Житомир. держ. ун-ту*, 4(76). *Філологічні науки*, 179–186.
Добосевич, У. (2016). «Треба би якої соняшної чи ангельської мови...»: теорія і практика рідного слова Андрея Шептицького. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 84–94.
Зеленько, А. С. (1982). Про деякі функції діалектизмів у мові художньої літератури. *Культура слова*, 22, 39–41.
Матвіяс, І. Г. (2007). Діалектна основа синтаксису. *Мовознавство*, 1, 38–46.
Ніколаєнко, І. О. (2010). *До питання про «олітературення» діалектів.* *Лінгвістика : зб. наук. пр.*, 3(21). Ч. 1, 223–227.
Нуцьковська, Г. (2003). *Мова та стиль пастирських послань митрополита Андрея Шептицького.* Люблін.
Онишкевич, М. Й. (1984). *Словник бойківських говірок : у 2 ч.* Київ : Наукова думка.
Шило, Г. (2008). *Словник наддністрянських говірок.* Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Серія «Діалектологічна скриня».
Шкрумеляк, М. С. (2016). *Глумачний словник-довідник гуцульських говірок.* Івано-Франківськ : ІФОЦППК.
Яворський, А. (2015). Теоретичні засади вивчення діалектизмів у мові художньої літератури. *Лінгвостилістичні студії*, 2, 230–236.

SOURCE

- Sheptytskyi, A. (2007). *Pastyrski poslannia 1899–1914 rr.* [Pastoral Epistles 1899–1914 rr]. (Vol. I). Lviv : “ARTOS” [in Ukrainian].
Sheptytskyi, A. (2013). *Pastyrski poslannia 1905–1944 rr.* [Pastoral Epistles 1905–1944 rr]. (Vol. IV). Lviv : “ARTOS” [in Ukrainian].

REFERENCES

- Haliv, U., & Lehka, L. (2022). Kontsept liubov u tvorchosti Andreia Sheptytskoho: linhvistychni ta sakralni vymiry [The concept of love in the work of Andrey Sheptytsky: linguistic and sacred dimensions]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues in the humanities*, 53(1), 181–186 [in Ukrainian].
- Haliv, U., & Stupnytska, H. (2023). Kontsept hrikh u “Pastyrskykh poslanniakh” Andreia Sheptytskoho [The concept of sin in Andrey Sheptytsky’s “Pastoral Epistles”]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues in the humanities*, 63(1), 170–176 [in Ukrainian].
- Hirniak, S. P. (2014). Movni osoblyvosti pastyrskykh poslan i moralno-pastoralnykh prats Mytropolyta Andreia Sheptytskoho [Linguistic features of the pastoral epistles and moral-pastoral works of Metropolitan Andrey Sheptytsky]. *Visnyk Zhytomyr. derzh. un-tu – Bulletin of Zhytomyr State University*, 4(76). *Philological sciences*, 179–186 [in Ukrainian].
- Dobosevych, U. (2016). “Treba by yakoi soniashnoi chy anhelskoi movy...”: teoriia i praktyka ridnoho slova Andreia Sheptytskoho [“We need some sunny or angelic language...”: the theory and practice of Andrey Sheptytsky’s native language]: the theory and practice of Andrey Sheptytsky’s native language]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohichna – Bulletin of Lviv University. Philological Series*, 84–94 [in Ukrainian].
- Zelenko, A. S. (1982) Pro deiaki funktzii dialektyzmiv u movi khudozhnoi literatury [On some functions of dialectisms in the language of fiction]. *Kulturaslova – Culture of the word*, 22, 39–41 [in Ukrainian].
- Matviias, I. H. (2007). Dialektna osnova syntaksysu [Dialectal basis of syntax]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 1, 38–46 [in Ukrainian].
- Nikolaienko, I. O. (2010). Do pytanntia pro «oliterurennia» dialektiv [On the question of the «literaturization» of dialects]. *Linhvistyka : zb. nauk. pr. –Linguistics: collection of scientific works*, 3 (21), (1), 223–227 [in Ukrainian].
- Nutskovska, H. (2003). *Mova ta styl pastyrskykh poslan mytropolyta Andreia Sheptytskoho [The language and style of the pastoral epistles of Metropolitan Andrey Sheptytsky]*. Liublin [in Ukrainian].
- Onyshkevych, M. I. (1984). *Slovyk boikivskykh hovirok: u 2 ch. [Dictionary of Boykov dialects: at 2 p.m.]*. Kyiv : Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Shylo, H. (2008). *Slovyk naddnistriianskykh hovirok. [Dictionary of Transnistrian Dialects]*. Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, (Serii “Dialektolohichna skrynia”) [in Ukrainian].
- Shkrumeliak, M.S. (2016). *Thumachnyi slovyk-dovidnyk hutsulskykh hovirok [Explanatory dictionary-reference of Hutsul dialects]*. Ivano-Frankivsk : IFOTsPPK [in Ukrainian].
- Iavorskyi, A. (2015). Teoretychni zasady vyvchennia dialektyzmiv u movi khudozhnoi literatury. [Theoretical foundations of the study of dialectisms in the language of fiction]. *Linhvostylistychni studii – Linguistic-stylistic studies*, 2, 230–236 [in Ukrainian].